

KIFEJEZÉSEK KIÉRTÉKELÉSE

Sztatikus és dinamikus kötés, mohó és lusta kiértékelés

- **Sztatikus kötés:** a formális paraméter összes előfordulását *fordítási időben* helyettesítjük az argumentummal (aktuális paraméterrel) a függvény (eljárás) törzsében.
- **Dinamikus kötés:** a formális paraméter összes előfordulását *futási időben* helyettesítjük az argumentummal (aktuális paraméterrel) a függvény (eljárás) törzsében.

Kérdés, hogy az aktuális paraméterként átadott kifejezést az értelmező mikor értékeli ki: a behelyettesítés *előtt* vagy *után*.

- **Mohó kiértékelés:** a behelyettesítés *előtt* kiértékeljük az *összes* argumentumot (más megnevezések: *érték szerinti* paraméterátadás, *eager evaluation*, *call-by-value*).
- **Lusta kiértékelés:** a behelyettesítés *után* csak azt az argumentumot értékeli ki, amelyekre szükség van, és csak akkor, amikor *szükség van* rá (más megnevezések: *szükség szerinti* paraméterátadás, *lazy evaluation*, *call-by-need*.)

- Más paraméterátadási eljárások
 - *név szerinti* paraméterátadás (*call-by-name*, Algol).
 - *hivatkozás szerinti* paraméterátadás (*call-by-reference*, Pascal, C stb.)
- Nézzünk két egyszerű függvényt!

```
(* sq : int -> int          (* zero : int -> int
   sq x = x négyzete *)      zero x = az x-től függetlenül mindig 0 *)
fun sq x = x * x;           fun zero x = 0;
```

Az `sq` függvény argumentumát *lusta kiértékelés* esetén *kétszer* számítjuk ki.

A `zero` függvény argumentumát *mohó kiértékelés* esetén *feleslegesen* számítjuk ki, mert nem használjuk semmire.

Mohó kiértékelés

- Emlékeztető: az $f e$ értékét úgy számítjuk ki, hogy először az f függvényértéket adó kifejezés, majd az e kifejezés értékét határozzuk meg, és ezután helyettesítjük az f törzsében a formális paraméter minden előfordulását az e értékével.

```
fun sq x = x * x;           fun zero x = 0;
```

- Nézzük $\text{sq}(\text{sq}(\text{sq } 2))$ egyszerűsítését! (Az egyszerűsítés eredménye tovább már nem egyszerűsíthető, ún. *kanonikus* kifejezés.)

`sq` három alkalmazásából csak a harmadiknak kanonikus kifejezés az argumentuma.

```
sq(sq(sq 2)) → sq(sq(2*2)) → sq(sq 4) → sq(4*4) → sq 16 →
16*16 → 256
```

Az utolsó lépés kivételével $\text{zero}(\text{sq}(\text{sq}(\text{sq } 2)))$ egyszerűsítési lépései ugyanezek, pedig az eredmény nyilvánvalóan 0!

Mohó kiértékelés mellett a számítógépet feleslegesen dolgoztatjuk!

- Egy függvény alkalmazása előtt sokszor nemcsak fölösleges, hanem káros is előre kiszámítani az argumentumokat, mert végtelen rekurzió vagy illegális művelet (indexhatár-túllépés, 0-val való osztás stb.) lehet az „eredménye”.
- Az Algol *név szerinti* paraméterátadása a formális paraméter összes előfordulását az argumentumként átadott *teljes* (nem kanonikus) *kifejezéssel* helyettesíti a függvény törzsében.

Ezért `zero(sq(sq(sq 2)))` *név szerinti* paraméterátadás esetén *azonnal*, az argumentum kiértékelése nélkül 0-t ad eredményül!

```
fun sq x = x * x;           fun zero x = 0;
```

A *név szerinti* paraméterátadás sem mindig kedvező: pl. `sq(sq(sq 2))` esetén `sq` mindegyik alkalmazása *megkétszerezi* az argumentumok számát. Aligha ezt akarjuk!

`sq(sq(sq 2))` → `sq(sq 2) * sq(sq 2)` → `(sq 2 * sq 2) * sq(sq 2)` → `((2*2) * sq 2) * sq(sq 2)` → ... → `(4*(2*2) * sq(sq 2))` → ...

Lusta kiértékelés

- *Lusta kiértékelés* esetén minden argumentumot csak egyszer kell kiértékelni: akkor, amikor *először* van rá szükség. Az argumentum összes előfordulását egy *rejtett hivatkozással* helyettesítjük (mivel *el van rejtve* a programozó elöl, biztonságos): amikor a számítógép az argumentumot először kiértékeli, a kapott értéket elrakja, és később az összes olyan helyen, ahol szükség lesz rá, felhasználja.
- A függvényeket és argumentumaikat *irányított gráffal* ábrázolják: a gráf egy részének kiértékelésekor a gráfot az eredményül kapott értékkel frissítik a számítógépben (ezért nevezik *gráf redukciónak*).
A lusta kiértékeléshez bonyolult nyilvántartást kell vezetni (időigényes!).
- A lusta kiértékelés működési elvének megértéséhez irányított gráf helyett most $x = [E]$ -vel jelöljük, hogy az x *összes előfordulása* osztozik az E értéken.

- Nézzük pl. $\text{sq}(\text{sq}(\text{sq } 2))$ lusta kiértékelését!

```
fun sq x = x * x;          fun zero x = 0;
```

($x = [E]$ jelentése: az x összes előfordulása osztozik az E értéken.)

```
sq(sq(sq 2)) → x * x [x = sq(sq 2)] → x * x [x = y * y] [y = sq 2] →  
x * x [x = y * y] [y = 2 * 2] → x * x [x = y * y] [y = 4] →  
x * x [x = 4 * 4] → x * x [x = 16] → 16 * 16 → 256
```

- Gyakran nyerünk, de néha veszünk a lusta kiértékeléssel.

Láttuk, hogy $\text{fun fac}(0, p) = p \mid \text{fac}(n, p) = \text{fac}(n-1, n*p)$ *moóó* kiértékelés esetén hatékonyabb fac -nál, mert az $n*p$ szorzást azonnal végrehajtja. *Lusta kiértékelés* esetén az n -et azonnal kiszámítaná (szükség van n értékére az implicit $n = 0$ vizsgálathoz), a p kiértékelését azonban a szorzások akkumulálásával késleltetné:

```
fac(4, 1) → fac(4-1, 4*1) → fac(3-1, 3*(4*1)) →  
fac(2-1, 2*(3*(4*1))) ... → 24
```

ÖSSZETETT ADATTÍPUSOK

- Két különböző típusú értékből rekordot vagy párt képezhetünk. Pl.
 $\{x = 2, y = 1.0\} : \{x : \text{int}, y : \text{real}\}$ és $(2, 1.0) : (\text{int} * \text{real})$.
- A pár is csak szintaktikai édesítőszer. Pl.
 $(2, 1.0) = \{1 = 2, 2 = 1.0\} = \{2 = 1.0, 1 = 2\}$, de $(2, 1.0)$ és $\{1 = 1.0, 2 = 2\}$ különböző típusúak. Az 1 és a 2 *mezőnevek* (vö. szintaxis).
- Rekordot kettőnél több értékből is összeállíthatunk. Pl.
 $\{\text{nev} = \text{"Bea"}, \text{tel} = 3192144, \text{kor} = 19\} : \{\text{kor} : \text{int}, \text{nev} : \text{string}, \text{tel} : \text{int}\}$.
 Egy hasonló rekord egészszám-mezőnevekkel:
 $\{1 = \text{"Bea"}, 3 = 3192144, 2 = 19\} : \{1 : \text{string}, 2 : \text{int}, 3 : \text{int}\}$.
 Az *utóbbi* azonos az alábbi *ennessel* (n-es, n-tuple):
 $(\text{"Bea"}, 19, 3192144) : (\text{string} * \text{int} * \text{int})$,
 azaz $(\text{string} * \text{int} * \text{int}) \equiv \{1 = \text{string}, 2 = \text{int}, 3 = \text{int}\}$.
- Egy rekordban a tagok sorrendje közömbös, az értékeket a mezőnév azonosítja.

Ennes és típusa (folyt.)

- Egy ennesben a tagok sorrendje meghatározó! Pl. $(2, 1.0) : (\text{int} * \text{real})$,
 de $(1.0, 2) : (\text{real} * \text{int})$. A két ennes különböző!
- Ennes lehet függvény argumentuma és eredménye, összetett adat eleme stb.
 Példa: Fibonacci-számok iterációval.

A definíció: $F_0 = 0; F_1 = 1; F_n = F_{n-2} + F_{n-1}, n > 1$.

(* iterfib(n, (prev, curr)) = a (prev, curr) Fibonacci-számpárt követő
 n-edik Fibonacci-szám (n > 0)

```
iterfib : int * (int * int) -> int *
fun iterfib (1, (prev, curr)) = curr
  | iterfib (n, (prev, curr)) = iterfib(n - 1, (curr, prev + curr));
```

(* fib n = az n-edik Fibonacci-szám

```
fib : int -> int *
fun fib 0 = 0
  | fib n = iterfib(n, (0, 1));
```

FELHASZNÁLÓI ADATTÍPUSOK

A datatype deklaráció

- person néven új összetett típust hozunk létre:

```
datatype person = King
                | Peer of string * string * int
                | Knight of string
                | Peasant of string;
```

- Az új típusnak négy *adatkonstruktor* (röviden: *konstruktor*) van: King, Peer, Knight és Peasant.
- King ún. *adatkonstruktorállandó*, a többi ún. *adatkonstruktorfüggvény*.
- Az adatkonstruktoroknak is van típusuk:

```
King :    person
Peer  :    string * string * int -> person
Knight :    string -> person
Peasant :    string -> person
```

- King (király) csak egy van, ezért definiálhattuk konstruktorállandóként.
- A Peer-t (főnemes) nemesi címe (string), birtokának neve (string) és sorszáma (int) azonosítja.
- A Knight-ot (lovagot) és a Peasant-ot (parasztot) csupán a neve (string) azonosítja.
- Példa a person adattípus alkalmazására:


```
- val persons = [King, Peasant "Jack Cade", Knight "Gawain",
                  Peer("Duke", "Norfolk", 9)];
> val persons = [King, Peasant "Jack Cade", ...] : person list
```
- Az egyes esetek mintaillesztéssel választhatók szét.
- Minden esetet le kell fedni mintával; ha nem, figyelmeztetést kapunk.
- A minták tetszőlegesen összetettek lehetnek.

A datatype deklaráció (folyt.)

- Az alábbi példában a négy közül az egyik a Peasant name *mint*a, és benne name a *mint*aazonosító.

```
(* title p = p megszólítása
   title : person -> string *)
fun title King = "His Majesty the King "
  | title (Peer (deg, ter, _)) = "The " ^ deg ^ " of " ^ ter
  | title (Knight name) = "Sir " ^ name
  | title (Peasant name) = name;
```

- A sirs függvény az összes Knight nevét összegyűjti a person típusú személyek egy listájából (a változatok sorrendje *fontos* az _ miatt!):

```
(* sirs ps = az összes Knight nevének listája
   sirs : person list -> string list *)
fun sirs [] = []
  | sirs ((Knight s)::ps) = s::sirs ps
  | sirs (_::ps) = sirs ps;
```

- Ha más lenne a változatok sorrendje, a `_::ps` minta nemcsak a King-re, a Peer-re és a Peasant-ra illeszkedne (ti. ezek helyett áll a példában), hanem a Knight-ra is.
- Az összes diszjunkt eset felsorolása segíti az algoritmus helyességének belátását, bizonyítását.
- Azért vontunk össze három esetet egyetlen változatban, mert a részletezésük hosszabbá tenné a program szövegét is, végrehajtását is.
- A bizonyítás nem okoz gondot, ha a függvény harmadik sorát (`sirs (_::ps) = sirs ps`) *feltételes egyenletnek* tekintjük:

$$\text{sirs}(p::ps) = \text{sirs } ps \text{ if } \forall s.p \neq \text{Knight } s.$$

A datatype deklaráció (folyt.)

- A sorrend még fontosabb a következő példában, amelyben személyek hierarchiáját vizsgáljuk. Itt 16 helyett csak 7 esetet kell megkülönböztetnünk: azokat, amelyek *igaz* eredményt adnak.

```
(* superior (p, r)= igaz, ha p magasabb rangú r-nél
   superior : person * person -> bool *)
fun superior (King, Peer _) = true
  | superior (King, Knight _) = true
  | superior (King, Peasant _) = true
  | superior (Peer _, Knight _) = true
  | superior (Peer _, Peasant _) = true
  | superior (Knight _, Peasant _) = true
  | superior _ = false;
```


- Gyakori, hogy egy név csak néhány különböző értéket vehet fel (azaz a név által felvehető értékek halmaza kis számosságú), ilyen esetben érdemes *felsorolósos típust* létrehozni a datatype deklarációval. Pl.

```
datatype degree = Duke | Marquis | Earl | Viscount | Baron;
```

- A felsorolósos típusnak csak *konstruktorállandói* vannak. Az új típus alkalmazásához a person típust újra deklarálnunk kell:

```
datatype person = King
                | Peer of degree * string * int
                | Knight of string
                | Peasant of string;
```

A felsorolósos típus datatype deklarációval (folyt.)

- A degree típusú adatok feldolgozásakor külön-külön elemezzük az előforduló eseteket, pl.

```
(* lady p = p főnemes hitvesének rangja
   lady : degree -> string *)
fun lady Duke      = "Duchess "
  | lady Marquis   = "Marchioness"
  | lady Earl      = "Countess"
  | lady Viscount  = "Viscountess"
  | lady Baron     = "Baroness";
```

- A belső bool típushoz hasonló Bool típust és hozzá a Not függvényt például így is deklarálhatnánk, ill. definiálhatnánk:

```
datatype Bool = True | False;
(* Not b = b negáltja
   Not : Bool -> Bool *)
fun Not True = False | Not False = True;
```

- Láttuk, hogy a list *postfix* pozíciójú *típusoperátor*, nem típus: a datatype deklaráció az adatkonstruktorok mellett *típuskonstruktort* is létrehoz.
- A belső 'a list típushoz hasonló 'a List listát és vele együtt a Nil és a Cons *adatkonstruktorokat* például így definiálhatjuk:

```
datatype 'a List = Nil | Cons of 'a * 'a List;
```

- A Cons *adatkonstruktorfüggvény* alkalmazásával elég körülményes a listák létrehozása. Az 1, 2, 3, 4 sorozatot például így kell megadni:

```
Cons(1, Cons(2, Cons(3, Cons(4, Nil))));
```

- Bevezethetjük az *infix* pozíciójú *::: adatkonstruktoroperátort*:

```
infix 5 ::: ; val op ::: = Cons;
```

- A *hatospontot* közvetlenül a típusdeklarációban is definiálhatjuk:

```
infix 5 ::: ; datatype 'a List = Nil | ::: of 'a * 'a List;
```

Polimorf adattípusok: megkülönböztetett egyesítés

- Következő példánk két típus *megkülönböztetett egyesítése*, más néven diszjunkt uniója:

```
datatype ('a, 'b) disun = In1 of 'a | In2 of 'b;
```

- Itt három dolgot definiáltunk:

1. a kétargumentumú disun típusoperátort,
2. az $\text{In1} : 'a \rightarrow ('a, 'b) \text{disun}$ és
3. az $\text{In2} : 'b \rightarrow ('a, 'b) \text{disun}$ adatkonstruktorfüggvényeket.

- ('a, 'b) disun az 'a és 'b típusok megkülönböztetett egyesítése. *Megkülönböztetettnek* nevezzük az egyesítést, mert később is bármikor meg tudjuk mondani, hogy egy ('a, 'b) disun típusú pár egyik vagy másik eleme melyik alaptípusból származik. Az új típusba tartozó értékek $\text{In1 } x$ alakúak, ha x 'a típusú, és $\text{In2 } y$ alakúak, ha y 'b típusú.
- Az In1 és In2 konstruktorfüggvények olyan *címkének* tekinthetők, amelyek az 'a típust megkülönböztetik a 'b típustól.

- A megkülönböztetett egyesítés lehetővé teszi, hogy különböző típusokat használjunk ott, ahol egyébként csak egyetlen típust használhatnánk (vö. objektum-orientált programozás, ahol pl. egy *alakzat* osztálynak *téglalap*, *háromszög* vagy *kör* nevű leszármazottai lehetnek).
- Az SML-ben megkülönböztetett egyesítéssel tudunk létrehozni *különböző típusú elemekből* álló listát:

```
[In2 King, In1 "Skócia"] : ((string, person) disun) list
[In1 "zsarnok", In2 1040] : ((string, int) disun) list
```

- A lehetséges eseteket most is *mintaillesztéssel* elemezhetjük, pl.

```
(* concat d = a d diszjunkt unió In1 címkéjű elemeinek konkatenációja
   concat : (string, 'a) disun list -> string *)
fun concat [] = ""
  | concat (In1 s :: ls) = s ^ concat ls
  | concat (In2 _ :: ls) = concat ls;
```

Megkülönböztetett egyesítés (folyt.)

- Egy példa concat alkalmazására:


```
- concat [In1 "Ó! ", In2 King, In1 "Skócia"];
> val it = "Ó! Skócia : string"
```
- Az In1 konstruktorfüggvény típusa 'a -> ('a, 'b) disun, ezért a string típusú "Ó!" argumentumra alkalmazva (string, 'b) disun típusú érték az eredmény.
- Az In2 konstruktorfüggvény típusa 'b -> ('a, 'b) disun, ezért a person típusú King kifejezésre alkalmazva ('a, person) disun típusú érték az eredmény.
- Az [In1 "Ó!", In2 King, In1 "Skócia"] kifejezésben mindkét alaptípust lekötjük, ezért ennek a listának a típusa: ((string, person) disun) list.
- Az [In2 "Ó", In2 King, In1 "Skócia"] kifejezés kiértékelése hibajelzést eredményez, mert a 'b típusváltozót nem lehet ugyanabban a kifejezésben egyszer így, másszor úgy lekötni.

BINÁRIS FÁK

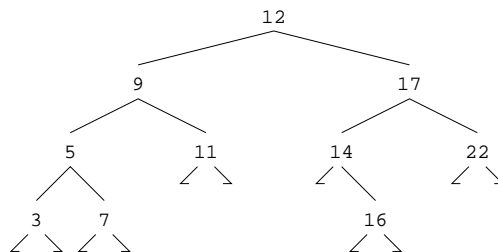
Bináris fák 14-24

Bináris fák datatype deklarációval

- A listához hasonlóan rekurzív adatszerkezet a *fa*.
- Először olyan bináris fát deklarálunk, amelynek a levelei üresek, a csomópontjaiban pedig előbb a bal részfát, majd az 'a típusú értéket, és végül a jobb részfát adjuk meg:

```
datatype 'a tree = L | B of 'a tree * 'a * 'a tree;
```

- Tekintsük például az alábbi fát:

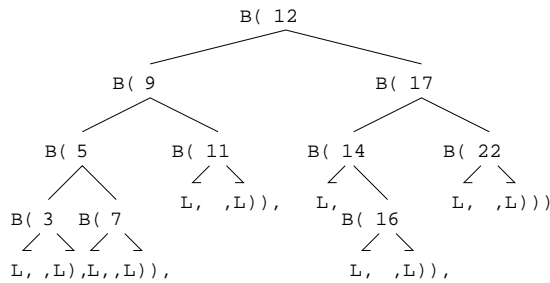
- Az 'a tree adattípus L és B adatkonstruktorával ez a fa pl. a következő lapon látható módon írható le.

```

B(B(B(B(L,3,L),
      5,
      B(L,7,L)
    ),
    9,
    B(L,11,L)
  ),
  12,
  B(B(L,
    14,
    B(L,16,L)
  ),
  17,
  B(L,22,L)
);

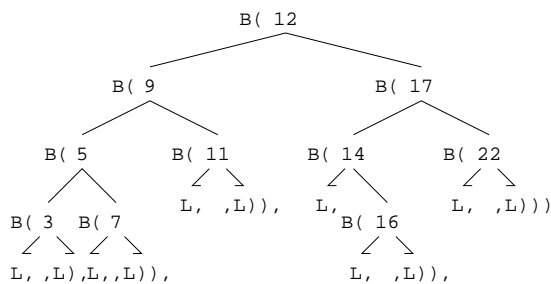
```

A bal oldali kifejezést elég nehéz átlátni. A fastruktúra szöveges leírását megkönnyíti, ha az ábrába beírjuk a megfelelő adatkonstruktorokat.

Bináris fák datatype deklarációval (folyt.)

- A fastruktúra szöveges leírása átláthatóbb, ha az egyes részfáknak nevet adunk, és a részfákból építjük fel a teljes fát:


```

val tr3 = B(L,3,L);          val tr7 = B(L,7,L);
val tr5 = B(tr3,5,tr7);     val tr11 = B(L,11,L);
val tr9 = B(tr5,9,tr11);   val tr16 = B(L,16,L);
val tr14 = B(L,14,tr16);   val tr22 = B(L,22,L);
val tr17 = B(tr14,17,tr22); val tr12 = B(tr9,12,tr17);

```

- Másféle fastruktúrákat is deklarálhatunk, pl.
 - kezddhetjük az 'a típusú értékkel, majd folytathatjuk előbb a bal, azután a jobb részfa megadásával,
 - felhasználhatjuk a levelet is értékek tárolására,
 - az értéket nem tároló üres csonkokat pedig E-vel jelölhetjük.
- A leírtak szerinti bináris fát hoz létre a következő deklaráció:

```
datatype 'a tree = E | L of 'a | B of 'a * 'a tree * 'a tree;
```

- A rekurzív függvényekhez hasonlóan a rekurzív adattípusok deklarációjában is kell lennie nemrekurzív ágak (ún. triviális esetnek).
- A nemrekurzív ág hiánya miatt az alábbi, szintaktikailag helyes deklarációk használhatatlanok:

```
datatype 'a badtree = B of 'a badtree * 'a * 'a badtree;
```

```
datatype 'a badtree = L of 'a badtree | B of 'a badtree * 'a * 'a badtree;
```

Egyszerű műveletek bináris fákön

- nodes egy fa csomópontjait számlálja meg. Legyen

```
datatype 'a tree = L | N of 'a * 'a tree * 'a tree;
```

```
(* nodes f = az f fa csomópontjainak a száma
   nodes : 'a tree -> int *)
```

```
fun nodes (N(_, t1, t2)) = 1 + nodes t2 + nodes t1
  | nodes L = 0;
```

- nodes akkumulátort használó változata:

```
fun nodes f =
```

```
  let (* nodes0(f, n) = n + a csomópontok száma f-ben
       nodes0 : 'a tree * int -> int *)
```

```
      fun nodes0 (N(_, t1, t2), n) = nodes0(t1, nodes0(t2, n+1))
        | nodes0 (L, n) = n
```

```
  in nodes0(f, 0)
```

```
  end;
```

- A fa gyökeréből a leveléhez vezető úton az élek számát (az út hosszát) az adott levél szintjének is nevezzük. A szintek közül a legnagyobbat a fa *mélységének* hívjuk.

- depth egy fa mélységét határozza meg.

(* depth f = az f fa mélysége

depth : 'a tree -> int *)

```
fun depth (N(_, t1, t2)) = 1 + Int.max(depth t2, depth t1)
```

```
| depth L = 0;
```

- depth akkumulátort használó változata:

```
fun depth f = let fun depth0 (N(_, t1, t2), d) =
```

```
    Int.max(depth0(t1, d+1), depth0(t2, d+1))
```

```
    | depth0 (L, d) = d
```

```
in
```

```
    depth0(f, 0)
```

```
end;
```